

نخست وزیر اسبق تونس در کتاب جدیدش بررسی کرد؛

چرا دولت‌های السبسی، اسلامگرایان و الشاهد در تونس شکست خوردند؟

حبيب الصيد، نخستین وزیر و سیاستمدار اسبق تونس در کتاب خاطرات خود به دلایل شکست برخی دولت‌ها در تاریخ معاصر تونس پرداخته است.

خبرگزاری مهر، گروه فرهنگ و اندیشه: رایزنی فرهنگی ایران در تونس، در تازه‌ترین گزارش ارسالی خود به مهر از انتشار کتاب الحبيب الصيد نخست وزیر و وزیر کشور و وزیر کشاورزی اسبق تونس گفته است.

این شخصیت سیاسی مسیر علمی و سیاسی پربار خود را با انتشار کتاب برجسته‌ای در ۵۰۰ صفحه، به اوج خود رساند. این کتاب که توسط مرکز نشر «لیدرز» تحت مالکیت توفیق الحبيب در تونس به چاپ رسید، «فی حديث الذاكرة» (پای سخن حافظه) نام دارد.

مشروح این گزارش را در ادامه بخوانید:

نگارش و تدوین این کتاب توسط علی الجلیطی، روزنامه‌نگار، نویسنده و کارشناس امنیتی و مشاور سابق دانشگاه اتحادیه عرب و وزارت کشور تحت نظارت الحبيب الصيد انجام شد و با پیوست‌های متعددی از جمله تصاویر نادری از شخصیت‌های جهانی و تونس و نسخه‌هایی از مکاتبات دولتی و سخنرانی‌هایی غنی شده است که مرحله انتقال دموکراتیک و انتخابات متعدد و تجربه‌های توافق و کشمکش‌های سیاسی در دولت‌های تونس از سال ۲۰۱۱ تا انتخابات ۲۰۱۹ را که نتیجه آن «سرنگونی منظومه جدید حکمرانی» شد، تثبیت کرد.

شهادت‌ها و اعترافات

با اینکه نویسنده ترجیح داد تا به صورت آشکار و صریح، ایده‌ها و خوانش‌های خود را از تحولات سیاسی و گزینه‌های دولت و احزاب و اتحادیه‌ها و جامعه مدنی در زمان مسئولیت‌هایش در کشور، در مدت پیش و پس از انقلاب ژانویه ۲۰۱۱ بیان کند، اما باز هم با «منطق کارمند عالی رتبه دولت مرکزی» تونس که به ضرورت ادامه حکومت ایمان دارد، به مسائلی که در این کتاب مطرح کرد، نگریسته است. هرچند که او برخی اطلاعات امنیتی و سیاسی داخلی را در این کتاب ارائه کرد که باعث شد برخی از مخالفانش به همین دلیل او را مورد سرزنش قرار دهند.

الصید نزدیک به ۱۵۰ صفحه از این کتاب را به شرح مسیر علمی و حرفه‌ای و مدیریتی خود تا پیش از سال ۱۹۹۷ اختصاص داد. در این سال، او به عنوان رئیس دفتر وزیر کشور منصوب شد که او را به ورود به جهان مسئولیت‌های سیاسی در یک «وزارتخانه حاکمیتی» قادر ساخت. این در حالی است که پیش از آن، چهار سال به عنوان رئیس دفتر محمد بن رجب وزیر کشاورزی تونس خدمت کرد و این، اوج مسئولیت‌هایش در حوزه کشاورزی و محیط زیست و صید دریایی بود.

الصید در این کتاب، از بار تجربه کار با تعدادی از وزیران کشور تونس سخن گفت که بر تاریخ امنیتی و حیات سیاسی در این کشور تاثیر گذاشتند که از آن جمله می‌توان به دوستش محمد بن رجب و علی شاولش وزیر فرهیخته تونس و نیز عبدالله القلال مرد بزرگ حکومت تونس اشاره کرد. القلال که در سال ۱۹۹۵ از وزارت کشور تونس اخراج شده بود در سال ۱۹۹۹ بدان بازگشت اما یک بار دیگر در سال ۲۰۰۱ به دلایل مربوط به سلامت جسمانی و شدت گرفتن منازعات سیاسی در اوج هرم قدرت، مجبور به ترک این وزارتخانه شد.

الحبیب الصید در این بخش از کتاب به وظیفه خود مبنی بر حفظ اطلاعات حساس کشور عمل کرد، اما با این حال چندین بار به صراحت و به صورت تلویحی به وجود شکاف‌هایی در فرایند پیشبرد فعالیت حوزه امنیتی و نهادهای کشور در دهه پایانی از دوره بن علی اشاره کرده بود که به نظر او به «سست شدن» وزارت کشور و نهادهای امنیتی و فروپاشی تدریجی موسسات حکومتی در سال ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ و بعد از انتفاضه‌های اجتماعی و اعتراض‌های سیاسی جوانان منجر شد، اعتراضاتی که مخالفان قدیمی لیبرال، چپگرایان، حقوقدانان، اسلامگرایان و فعالان صنفی را به مراکز جدید تصمیم سازی در کشور وارد ساخت.

پس از سقوط بن علی

پیوست‌های کتاب الحیب الصید، به ویژه بخش‌هایی که در آن جوانی از تجربه جدید خود در حکمرانی پس از سقوط دولت رئیس جمهور زین العابدین بن علی را افشا کرد و از سوی نخست وزیر موقت اول یعنی محمد الغنوشی و سپس توسط جانشین او الباجی قائد السبسی به عنوان مشاور امور امنیتی در نخست وزیری و سپس وزیر کشور «دولت انقلابی» در سال ۲۰۱۱ منصوب شد، جذاب‌تر و نمادین‌تر بوده است.

این امر او را شایسته ساخت تا یک بار دیگر در دولت حمادی الجبالی به عنوان وزیر مشاور امنیتی تعیین شود و تا بهار ۲۰۱۳ در این سمت باقی بماند. وی پس از آن به عنوان رئیس نخستین دولتی منصوب شد که پس از انتخابات پایان سال ۲۰۱۴ تشکیل شده بود، انتخاباتی که الباجی قائد السبسی در آن به ریاست جمهوری رسید و حزبش بیشترین آرای پارلمان را از آن خود کرد، اما مجبور شد تا به منظور حمایت از نخستین دولت ائتلافی که گروه‌های صنفی و مستقل و نمایندگانی از پنج حزب در آن شرکت داشتند، یک «ائتلاف پارلمانی» با فرآکسیون حزب اسلام‌گرای النهضه که دومین رای را در انتخابات به دست آورده بود، تشکیل دهد.

الصید در بخش‌هایی که به فعالیت خود در راس دولت تونس اختصاص داد به برخی از «دستاوردها و شکست‌ها» اشاره کرد و در این رابطه شهادت‌ها و اطلاعات و خوانش‌هایی راجع به تحرکاتی که پشت پرده‌ها صورت می‌گرفت و دیدارهایی که با سیاستمداران و گروه‌های صنفی از جریان‌های مختلف داشت، را منعکس کرد.

نخست وزیر اسبق تونس در این رابطه اشاره کرد که دولت او نیز مانند دولت دوستش حمادی الجبالی در فاصله سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ پای در نبردهای داخلی منطقه‌ای و بین‌المللی برای به دست آوردن امکان توسعه و انتقال دموکراتیک و توافق سیاسی و آشتی ملی گذاشت و این درست در همان زمانی بود که هدف حملات دوستانش از داخل دولت و قصر کارتاژ و حزب رئیس جمهور الباجی قائد السبسی و خانواده‌اش به علاوه برخی از مخالفان و گروه‌های صنفی و رهبران برخی از احزاب هم پیمان و مخالف قرار داشت.

این کتاب همچنین در صفحاتی، به شرح برخی از نبردهایی که با سازمان‌های تندرو و گروه‌های تروریستی مسلح داشت، پرداخت. به ویژه اینکه این گروه‌ها به محض تشکیل دولت پس از انتخابات، دست به انجام عملیات‌های مجرمانه خونینی زده بودند که برجسته‌ترین آنها حمله به موزه باردو در مارس ۲۰۱۵ و حمله به یک هتل گردشگری در منطقه سوسه در ژوئن همان سال بود.

خطرناکترین و تحریک‌آمیزترین جنایت تروریستی که صورت گرفت، انفجار اتوبوس نیروهای گارد ریاست جمهوری در فاصله چند ده متری از مقر وزارت کشور در پایتخت تونس بود که به برکناری وزیر کشور ناجی الغرسلی منجر شد که الحیبیب الصید او را به ائتلاف پنهانی علیه خود با حافظ قائد السبسی و برخی از رهبران حزب او متهم کرد. همچنین رفیق الشلی گزارشگر امنیتی کشور (آخرین مدیر نیروهای گارد ریاست جمهوری در دوره بورقیبه در سال ۱۹۸۷) و تعدادی دیگر از مسئولان امنیتی برکنار شدند، زیرا الصید آنها را قبول نداشت (یا جزء وفاداران به خود نمی‌دانست).

پس از آن تحولاتی که با گذشت یک سال از انتخابات پایان سال ۲۰۱۴ و تشکیل دولت همزمان شده بود، اختلافات در داخل حکومت و قصر کارتاژ و حزب رئیس‌جمهور و خانواده‌اش و نیز وزارت کشور و نهادهای مالی و تجاری گسترش پیدا کرد و کار به نبرد برای تغییر دولت و رئیس آن و همچنین مدیر کل امنیت ملی عبدالرحمان الحاج علی و طرح قائد السبسی در ژوئن ۲۰۱۶ کشیده شد که به امضای «سند کارتاژ یک» در قصر ریاست جمهوری با حضور احزاب و اتحادیه‌های مختلف و کنار زدن الحیبیب الصید از نخست‌وزیری انجامید. نتیجه، اصلاحاتی بود که نخست‌وزیر الصید را کنار زد و یوسف الشاهد را با فشار یک جناح در قصر کارتاژ و برخی از «مشاوران رئیس‌جمهور» به نخست‌وزیری رساند.

نویسنده در این کتاب توضیح داد که چگونه دولت الشاهد در معرض فشارهای خانواده قائد السبسی و جناحی از حزب حاکم به رهبری حافظ قائد السبسی، مدیر اجرایی رئیس‌جمهور قرار گرفت که به ایجاد شکاف‌ها و اختلاف‌هایی در درون دولت و سپس تاسیس حزب «زنده باد تونس» به ریاست الشاهد منجر شد.

نقد اسلامگرایان و قائد السبسی و یوسف الشاهد

شاید یکی از مهم‌ترین افزوده‌های کتاب الحیبیب الصید این بود که شهادت‌هایی راجع به موفقیت‌های دولت‌های پس از انقلاب ۲۰۱۱ و به ویژه دولت خود در حوزه توسعه روابط خارجی تونس و گفت‌وگوهایی با تصمیم‌سازان بزرگ در جهان از جمله رئیس‌جمهور آمریکا باراک اوباما و آنگلا مرکل صدر اعظم آلمان و همچنین مسئولان مالی اروپایی و بین‌المللی انجام داد.

الصید البته این نکته را نیز به ثبت رساند که کشمکش‌ها بر روی کرسی‌ها و پست‌های حکومتی از سال ۲۰۱۱ و پس از آن، منازعات برای جانشینی قائد السبسی، عرصه سیاسی و سیر فعالیت و پیشرفت نهادهای دولتی را با مشکل مواجه ساخت.

در همین رابطه الصید در کتاب خود آورده است که استقلال از تمامی احزاب تونس، حامیان و مخالفانش را به همکاری با او و پیشنهاد مسئولیت‌های عالی کشور به او از زمان محمد الغنوشی و الباجی قائد السبسی در سال ۲۰۱۱ و حمادی الجبالی در فاصله پایان سال ۲۰۱۱ و بهار سال ۲۰۱۳ و سپس در زمان تشکیل دولتش در سال ۲۰۱۵ سوق داد.

البته الصید این را هم گفت که استقلال او نقطه ضعفش نیز بوده است و اشاره کرد که برخی از انقلابیان و چپگراها و گروه‌های صنفی و نزدیکان به دو رئیس‌جمهور به نامهای المنصف المرزوقی و الباجی قائد السبسی با او به مبارزه پرداخته و تلاش کردند تا به بهانه اینکه او در فاصله سال‌های ۲۰۰۱ و ۲۰۰۳ مسئولیت گزارشگر کشور در امور کشاورزی و محیط زیست و در فاصله سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۱ ریاست دفتر وزیر کشور را برعهده داشت، از آغاز سال ۲۰۱۱ به بعد، مانع از انتصاب او در مسئولیت‌های مختلف شوند.

در همین رابطه الصید در کتاب خود انتقاداتی از اشتباهات شریکان و همپیمانانش در حکومت از میان رهبران تروئیکا و به ویژه برخی از مشاوران رئیس‌جمهور حزب النهضة راشد الغنوشی مطرح و اشاره کرد که بارها از سال ۲۰۱۱ و سپس در سال ۲۰۱۸ با الغنوشی در خانه‌اش دیدار کرد. او همچنین از ادامه یافتن اشتباهات برخی از احزاب مانند «ندای تونس» و «زنده باد تونس» و «جبهه مردمی» و «آفاق» به ریاست یاسین ابراهیم و حزب آزاد ملی به ریاست سلیم الریاحی انتقاد کرد و برخی از آنها را به اتهام زنی به خود در اشتباهاتی که مرتکب نشده بود و توهین به کشور متهم کرد.

این سیاستمدار تونسی در همین چارچوب اعتراف کرد که در آوریل ۲۰۱۸ پیشنهاد مسئولیت مشاور سیاسی الباجی قائد السبسی در قصر کارتاژ را پذیرفته بود، زیرا تلاش داشت که او را قانع سازد تا پسرش حافظ را از رهبری حزب ندای تونس و تشکیل دولت توافقی و حدت ملی جدید که عملاً یوسف الشاهد آن را ریاست نمی‌کند، دور سازد.

اما به دلیل ایجاد شکاف در توافق بین رهبران النهضه و حزب ندای تونس از یکسو و رئیس جمهور الباجی قائد السبسی و راشد الغنوشی از سوی دیگر در نتیجه اقدام الغنوشی به اعلام مخالفت حزبش با کنار زدن دولت یوسف الشاهد، الصید در انجام این دو مأموریت شکست خورد.

شاید یکی از خطرناکترین اطلاعاتی که این کتاب فاش کرد، این است که رئیس جمهور قائد السبسی چند هفته پیش از مرگش به او اطلاع داده بود که هرگز قانون اصلاح انتخابات که پارلمان آن را تصویب کرده بود، را امضا نخواهد کرد زیرا این قانون دو حزب عبیر موسی و نبیل القروی را از مشارکت در انتخابات کنار می‌زند.

این موضع شاخص دیگری از «مرگ توافق میان دو شیخ» بود که در تابستان ۲۰۱۳ در پاریس به امضا رسیده و زمینه را برای کودتای سیاسی همه‌جانبه پس از انتخابات سپتامبر ۲۰۱۹ فراهم ساخته بود که یکی از نشانه‌های آن، فروپاشی لیست‌های احزاب ندای تونس و زنده باد تونس و جبهه مردمی در مقابل پیروزی مخالفان منظومه ما بعد از انقلاب ۲۰۱۱ در انتخابات پارلمانی و ریاست جمهوری بود.

بنابراین نهادهای دولتی و حکومتی در تحقق شرط «استمرار» فعالیت‌های خود ناکام ماندند، تا اینکه نقطه عطف ۲۵ جولای ۲۰۲۱ و تصمیم‌هایی که پس از آن اتخاذ شد که مخالفان و اصناف و محافل حقوقی، آن را کودتایی علیه قانون اساسی و موسسات منتخب نامیدند و موافقان، از آن به عنوان «جنبش اصلاح روند» یاد کردند، فرا رسید.